

Föreläsningar vid
Stockholms
högskola, VT 1892
: L 40:88 A /

Rydberg, Viktor,

HS L 40:88 A

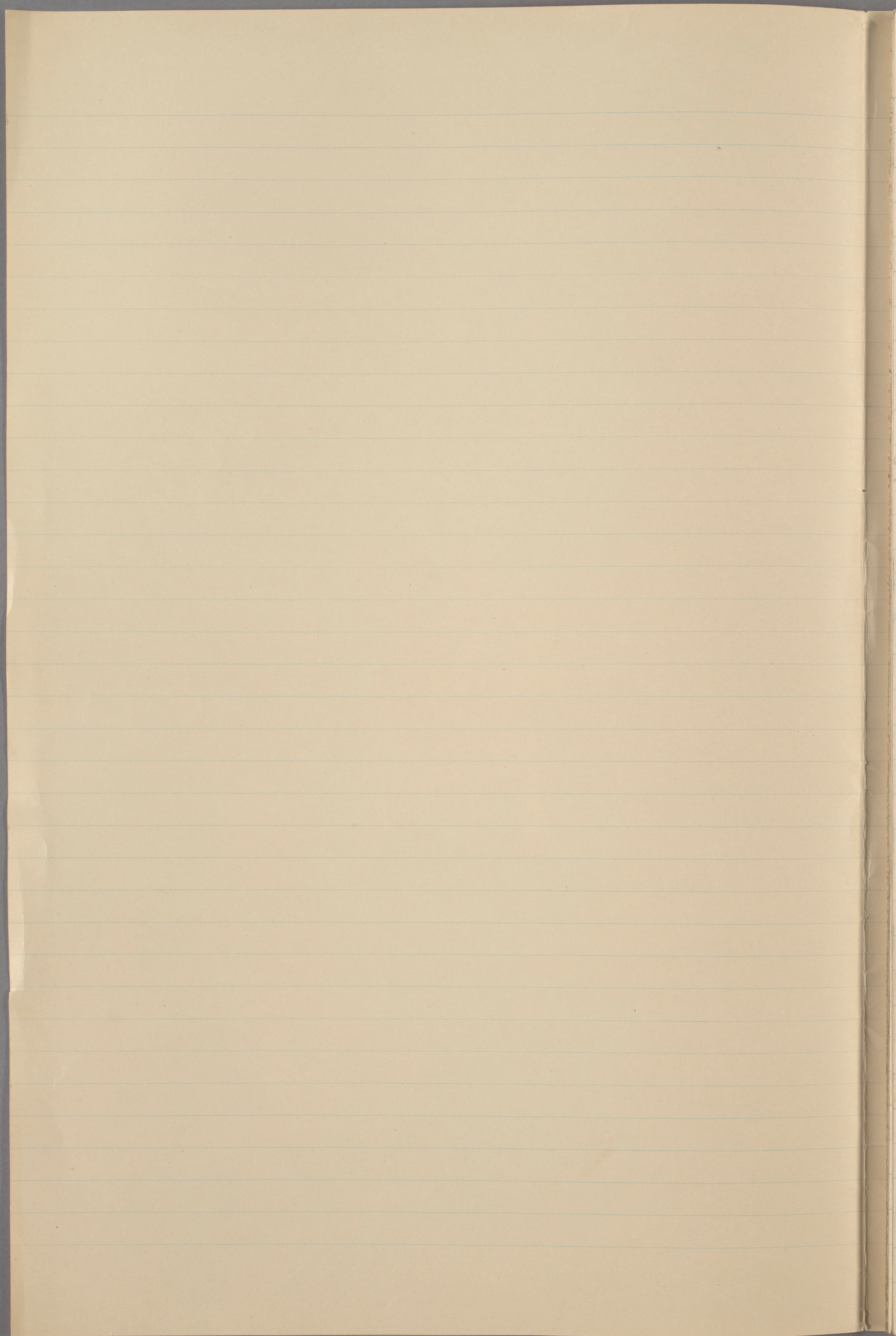
National Library
of Sweden

L 40: 88A ; 13

13.

18/3 1892

(9 bl.)

18/3. 92.

18/3. 92.

18/3. 92.

Den lockige, som ^{håller dopklädet} är målade af Leonardo, den andre af hans
 måtare. Det faller genast i ögonen, att Leonardos ängel är i teckning och
 behandling mycket finare, än de öfriga figurerna, som ännu fastkälla en
 äldre stil och röja ängslighet i efterbildningen af de naturliga formerna.
 Man finner också ett idealistiskt drag hos Leonardos ängel, d. bröter sig
 mot ~~med~~ Verrocchios figurers realistiska stilk.

N° 84. Denna afbildning återger samma ängel i förstoring. Tyvärr
^{man} förstoras felen i Kopian tillika med Kopians ^{tidigare} ~~tyvärr~~
^{Reklamation} ~~tyvärr~~ har nästan allt hvad Leonardo gjorde i sin ungdom och som
 hoarm konstskulptörerna Vasari ^{berättar} berättar för oss, gått förloradt. Bland dem
 en sköld, som han på sin fars begäran ^{prydda} försåg med en målning. Den
 skulle föreställa ett skräckinjagande eldspjutande fabeldjur, från Kreta
 ut en bergshala. Man skulle se till, att Leonardo, när det gällde ett fabel-
 djur, målade det omedelbart efter en i ^{hans} fantasi uppkomna bild. Man
 helst skölda ^{man} ~~man~~ ^{vidan} var utan värde och ^{beständ} ~~beständ~~ af ^{faktorn} som bedt
 fadern, att Leonardo ^{gossen} skulle ^{mätta} pryda den med en figur. Men Leonardo ville
^{redan då} nedlägga ^{vakttagelse} naturstudium i ett ^{huvud} ~~huvud~~ ^{och} samtade ^{ornam} ~~ornam~~ ^{ödlor,}
 gräskoppor, flädermåsar, syrsvor, och ~~komponerade~~ ^{en} ~~fabeldjur~~ ^{komponerade} från den
 till sitt fabeldjur. ^{sammansatte} ~~han~~

Bland andra ungdomsarbeten outalas en kartong, föreställande
 Adam och Eva, beständ för Konungen af Portugal, och en madonnetitel,
 för påpen Clemens VIII.

Om i Verrocchios verkstad utmärkte han sig för en outtröttlig entusiastisk
 flit. Han öftrade sig ej blott i målning, utan äfven i arkitektonisk teck-
 ning och modellering och i de närgripigaste bokliga studier, ehuru böckerna
 mindre ^{lände} ~~honom~~ till lärdom, ty hvad han ville veta fick han nästan
 veta af dem, än de ~~honom~~ ^{honom} till att väcka hos honom egna ^{nytt} ~~nytt~~
^{nytt} ~~nytt~~ ^{till} upptäckter ^{trängande} tankar. De voro för honom ^{hans} ~~hans~~
 det mesta ^{mm}, enligt hans egen uppgift, gamla fläckiga murar, klippor,
 och andra af slumpen ^{tecknade} ~~figurerade~~ ^{eför} ~~kan~~ ^{vara}. När han störde
 på ^{vidan} ~~vidan, ^{framtrollade} i ^{hans} ^{fantasi} hela ^{landskap} ~~landskap~~ ^{fältlag} ~~fältlag~~ eller
 sälsamma ^{molnbildningar}, underliga ^{skulpter} ~~skulpter~~ i de ^{skönaste}
 droppar och de djävfraste rörelser, d. han ~~kan~~ ^{kan} ~~avvända~~ ^{om} ~~mot~~
 för sina skulpter. användbara ^{mm} ~~mm~~ ^{motiv} för ~~konstskulpter~~.~~

18/3. 92.

~~De man grom de conraden vanden~~

vid långa sträckor af denna

Följer man Leonardo på hans lefnadsbana, närste man påga sig, ^{hur stor han} ^{hade} ^{tid} att syssla med måleriet, ^{hvilket} ^{han} ^{allt} ^{längre} vil utligt sin egen uttryckliga förklaring av sig ^{om} ^{den} ^{höghet} ^{af} ^{alla} ^{konster} ^{och} ^{sin} ^{egentliga} ^{lefnadskall.} I flere år stod han i italienska i utländska fjunter huse som kung. och cirilinguier. Han byggde Kanaler, ^{och} ^{befäste} ^{städer;} ^{han} ^{var} ^{verksam} ^{som} ^{landtmätare;} han konstruerade fallskärmar, och nya slags ^{af} ^{håfvensticker;} ^{borrkvarnar,} ^{hjulmaskiner,} ^{stenvagnar,} ^{öfverkärrscapparater,} ^{Krukmakarskipor} o.s.v. Han uppfann nya slags fallbryggor, minor, Kanoner och Bombarder. Han fördjupade sig i tidens värste matematiska problem, ^{och} ^{hade} ^{en} ^{värderlig} ^{andel} ⁱ ^{den} ^{stora} ^{matematikern} ^{Luca} ^{Paciolis} ^{fina} ^{ämsta} ^{verk:} De divina proportione. I förning med den berömda anatomen Marco della Torre studerade han ^{anatomien} ^{grundligt} ^{och} ^{en} ^{del} ^{af} ^{hans} ^{samtida} ^{anatomien.} Han upptäckte Banens-obscera'n. Han fann Fevica för kapets vägrörelser; ^{han} ^{av} ^{utvilde} ^{geologiska} ^{forskningar} ^{på} ^{en} ^{tid,} ^{den} ^{är} ^{ingen} ^{geologi} ^{fanns;} ^{han} ^{gjorde} ^{botaniska} ^{upptäckter,} ^{han} ^{blef} ^{tidens} ^{förste} ^{man} ^{på} ^{optikens} ^{och} ^{akustikens} ^{områdena.}

Hvilken märkvärdig psykologisk företeelse denna enhet af vetenskapsman och Konstnär! Som målare skufver han en afhandling om måleriet, ett arbete af värde ^{konstnär i} för alla århundraden, och på samma gång ^{om} ^{han} ^{förnyar} ^{konsten} ^{och} ^{skapar} ^{högre} ^{utvecklings} ^{stadiet,} grundlägger han Konstens teoretiska principer. De gåfvor, som andra människor äga endast delvis eller, kanske rättare, kunna bruka endast delvis, så att de församma ^{och} ^{de} ^{lära} ^{försvinna} ^{den} ^{en} ^{gåfvan,} ^{han} ^{draga} ^{gagn} ^{af} ^{den} ^{andra,} dem alla ägo Leonardo da Vinci, i märkvärdig jämförelse ^{med} ^{ett} ^{obrutet} ^{harmoniskt} ^{helt,} ^{så} ^{om} ^{den} ^{alltid} ^{utvecklade} ^{gynvassan} ^{egen} ^{sin} ^{konst} ^{byggnad,} ^{af} ^{vilka} ^{han} ^{kon} ^{undvann} ^{ingen.} Hadh Leonards undertryckt sina vetenskapliga anlag, skulle han icke blifvit den Konstnär han varit; ^{om} ^{han} ^{hadh} ^{underttryckt} ^{sina} ^{konstnärliga,} ^{skulle} ^{han} ^{icke} ^{ha} ^{gjort} ^{sina} ^{vetenskapliga} ^{upptäckter.} Båda riktningarna äro ^{hos} ^{hans} ^{förmågor} ^{af} ^{samma} ^{ordliga} ^{verksamhet.} Man håller nu på att utgifva hans manuskript, bland vilka ^{notis} ^{är} ^{en} ^{del} ^{med} ^{taukor,} ^{upptäcknade} ^{om} ^{de} ^{Romans.} De ^{konstnär} ^{hade} ^{en} ^{tydlig} ^{önskan} ^{och} ^{för} ^{studier} ⁱ ^{neurologiska} ^{ämnen,} ^{en} ^{viden} ^{sitt} ^{om} ^{Leonard.} Fransmannen Gabriel de laire, som ^{studert} ^{dessa} ^{och} ^{läst} ^{dem,} ^{anmärker,} ^{att} ^{hvad} ^{han} ^{först} ^{stör} ^{läsaren,} ^{är} ^{mängden} ^{af} ^{de} ^{ämnen,} ^{om} ^{kanske} ^{under} ^{en} ^{enda} ^{timmes} ^{varning} ^{utredning} ⁱ ^{det} ^{fria} ^{gätt} ^{genom} ^{Leonardos} ^{hjärna.} På ett

18/3. 92.

18/3. 92.

i Wien, har och en udevisat dem och återkommer ofta till dem i sitt år 1884 utgifna arbete "Anatomic der äusseren Form", påpekade han utomordentligt fina och träffande Leonardos iakttagelser ^{han} ~~är~~ ^{är}. Och likväl ^{någon} ^{sehr} ~~en~~ ^{en} för att ~~han~~ ^{han} genast, att det icke är endast en skappt iakttagande, vetenskaplig forskare, utan ^{även} ~~en~~ ^{en} snällrik konstnär, som gjort dem. ~~Testas~~ Leo Leonardo har ~~ett~~ ^{ett} ~~ni~~ ^{ett} nyckel som ingår anatomiska fyra hundra ^{illustrationer} ~~observationer~~. I ~~den~~ ^{den} Memirkoskopens under huden ^{tygunda} belagna partier likasom bortblanda sig i kvarandra. För att ~~visa~~ ^{visa} dem åt märka man, så att säga, upptäcka dem. ~~Da~~ ^{Da} ~~han~~ ^{han} ~~aftecknar~~ ^{aftecknar} ~~arnus~~ ^{arnus} ~~sklerer~~ ^{sklerer}, ~~markeras~~ ^{markeras} ~~han~~ ^{han} ~~deres~~ ^{deres} ~~förhållande~~ ^{förhållande} till bröstmusklerna, ~~med~~ ^{med} ~~den~~ ^{den} ~~ytterst~~ ^{ytterst} ~~runda~~ ^{runda} ~~knofan~~ ^{knofan} ~~eller~~ ^{eller} ~~kapad~~ ^{kapad} ~~ä~~ ^ä ~~den~~ ^{den} ~~öfre~~ ^{öfre} ~~ampipan~~ ^{ampipan}, ~~till~~ ^{till} ~~nyckelbenet~~ ^{nyckelbenet}; ~~han~~ ^{han} ~~markeras~~ ^{markeras} ~~dem~~ ^{dem} ~~i~~ ⁱ ~~rirelle~~ ^{rirelle} ~~etter~~ ^{etter} ~~hvila~~ ^{hvila}, i sträckning och i sjuvning, och i allt detta ~~är~~ ^{är} ~~det~~ ^{det} ~~præ~~ ^{præ} ~~kärl~~ ^{kärl} ~~han~~ ^{han} ~~seer~~ ^{seer} ~~Leonardo~~ ^{Leonardo} ~~rätt~~ ^{rätt} ~~och~~ ^{och} ~~lät~~ ^{lät} ~~han~~ ^{han} ~~se~~ ^{se} ~~hond~~ ^{hond} ~~andra~~ ^{andra} ~~aldre~~ ^{aldre} ~~hade~~ ^{hade} ~~sett~~ ^{sett}.

Leonardo betraktar en afton månen. Man kan se femmån på olika sätt: med ~~egna~~ ^{egna} oförvillade ögon eller med ögon, med hvars syner sammansmälta med häfdornas föreställningar. Leonardo hade förgjort sig på häfdornas föreställningar - ett förgivelseverk, som är oändligt värt och lyckas minst för dem, som i vilka sig van förtrodda. Vid alla universitet ^{predikades} ~~predikades~~ ~~den~~ ^{den} ~~tiden~~ ^{tiden}, att månen liknade en ofärdig polerad spegel, som ^{reflekterar} ~~reflekterar~~ ~~afspeglar~~ ^{afspeglar} ~~ljuset~~ ^{ljuset}. Plötsligt erinrar sig Leonardo från tillfälliga, då han ~~målade~~ ^{målade} ~~en~~ ^{en} ~~guld~~ ^{guld} ~~kala~~ ^{kala} ~~eller~~ ^{eller} ~~något~~ ^{något} ~~vid~~ ^{vid} ~~sken~~ ^{sken}, att en ofärdig spegel eller guldkala reflekterar ljuset blott i en af sina punkter. ~~Men~~ ^{Men} ~~man~~ ^{man} ~~visar~~ ^{visar} ~~sig~~ ^{sig} ~~icke~~ ^{icke} ~~på~~ ^{på} ~~himlen~~ ^{himlen} ~~om~~ ^{om} ~~en~~ ^{en} ~~mindre~~ ^{mindre} ~~kropp~~ ^{kropp} ~~med~~ ^{med} ~~en~~ ^{en} ~~enda~~ ^{enda} ~~glänsande~~ ^{glänsande} ~~punkt~~ ^{punkt}. ~~Att~~ ^{Att} ~~man~~ ^{man} ~~liknar~~ ^{liknar} ~~månen~~ ^{månen} ~~icke~~ ^{icke}, i förhållande af alla universitetsprofessorer, en ofärdig spegel, resonerar Leonardo, och plötsligt står månen för hans ögon som en världskropp, liknande i smilt vår jord, en världskropp med berg och slätter, med fastland och haf. ^{Behöfver} ~~Behöfver~~ ~~jag~~ ^{jag} ~~påpeka~~ ^{påpeka}, att denna vetenskapliga upptäckt är en ~~en~~ ^{en} ~~dotter~~ ^{dotter} ~~af~~ ^{af} ~~konstnärlig~~ ^{konstnärlig} ~~och~~ ^{och} ~~skalde~~ ^{skalde} ~~fantasi~~ ^{fantasi}? ^{Bekräftar} ~~Bekräftar~~ ~~den~~ ^{den} ~~icke~~ ^{icke} ~~fyndologen~~ ^{fyndologen} ~~Claude~~ ^{Claude} ~~Bernards~~ ^{Bernards}, ~~Kamistar~~ ^{Kamistar} ~~Liebig~~ ^{Liebig} ~~och~~ ^{och} ~~ni~~ ⁿⁱ ~~många~~ ^{många} ~~andra~~ ^{andra} ~~små~~ ^{små} ~~naturovetenskapliga~~ ^{naturovetenskapliga} ~~upptäckares~~ ^{upptäckares} ~~sats~~ ^{sats}, att den vetenskapliga ^{metoden} ~~logiken~~ ^{logiken} ~~och~~ ^{och} ~~den~~ ^{den} ~~blotta~~ ^{blotta} ~~observationen~~ ^{observationen} ~~icke~~ ^{icke} ~~är~~ ^{är} ~~tillräckliga~~ ^{tillräckliga} ~~för~~ ^{för} ~~forskningen~~ ^{forskningen}. ^{Därtill} ~~Därtill~~ ~~kräper~~ ^{kräper} ~~orkan~~ ^{orkan} ~~in-~~ ⁱⁿ⁻ ~~bildningskraft~~ ^{bildningskraft}, ~~en~~ ^{en} ~~något~~ ^{något} ~~af~~ ^{af} ~~skalden~~ ^{skalden} ~~och~~ ^{och} ~~konstnären~~ ^{konstnären}, ~~men~~ ^{men} ~~tygladt~~ ^{tygladt} ~~och~~ ^{och} ~~samverkan~~ ^{samverkan} ~~med~~ ^{med} ~~förståndet~~ ^{förståndet}.

Därtill kräper med andra ord naivitet. Det är en allmänt känd

18/3.92.

18/3. 92.

teoretiska undersökningar. I kaptet biljor och i lockarnes åter-
 finner han samma lag. När han målar sina madonnors
 lockar, vet han, att hårnarnas riveler lyda trä Fempow. Det
 ena ^{ligger i} består af dens tyngd, det andra i dens elasticitet. Hans
^{förklaring} naturkännetecken öfver hvad han ser ~~och~~ börja vanligen med formen
 af en klar poetisk bild, innan de öfvergår till en theoretisk form.
~~Under~~ Under alla dem Leonardos färder i det menskliga
 Kunskandets och vetandets alla ^{republicer} religiösa regioner är det dock
 fört och rikt målarekonsten, den ~~en~~ Konst, den präktfullaste,
 som ligga honom om hjärtat. Den är honom, hvorpå han
 läper ut på upptäcktsfärder, hvarnär, hvartill han återvänder
 med sin forsknings rika skatter. Det finner man af hans o. k.
 målarebok, hvartill handskriften förvaras i Vatikanen, ^{Där be-} ~~och~~ be-
 tecknar han målarkonsten som den högsta af alla Konster och
 tillika - hvad nutidens målare ha varit att fatta - som en veten-
 skap, ~~med~~ hvars theoretiska grunder den i pågående afhandlingen
 just äfver att lägga. Han uppställer inga astrakta regler,
 men dess flere praktiska, som beklogligen blifvit delvis ändosatta
 och förändrade, ehuru de förhånte att i högkonsten och följas. Han
 resonnerar icke "in's Blane hinein"; utan han utgår öfver allt
 från empiriskt funna och fördomskull alltid giltiga naturlagar.
 Jag har skrivit om klet, hvarnär man i renegeometrisens tid ~~for~~ ~~mer~~ och
^{Leonardo da Vincis boks} finner man lagarne för dens perspektiv och principerna för ljus-
 och skuggverkningar på färgen på ett fullständigt förelagda; här
 äro reglerna för färgernas naturtegen och harmoni för färgen
 färgen fullt förskilda och sammanfattade till praktiskt bruk. Öfver
 Och öfver allt yttar den grundlige antikännaren Leonardo på
 att man icke skall hämma antiken eller hämma något Konstverk
 alls, utan midre hålla sig till den egna iakttagelsen. Han,
 som dröf af en brännande ideal ~~skänket~~ trängtan till den ideala
 skänketen, tillråder midre Konstus ämnesvenner att vara, hvad
 han kallar, naturens sinner.

Till hans verksamhet som målare och till hans närmarhet,
 efterföljare kommer jag i nästa föreläsning.

18/3. 92.

